

Een mislukte machtsgreep

Een mislukte machtsgreep

**Jan van Beveren en Willy van der Kuijlen:
kansloos tegen Cruijff en co**

Jan Schepers

Colofon

©2021 Jan Schepers

Auteur *Jan Schepers*

Eindredactie *Kees Romijn*

Uitgever *De Nieuwe Boekhandel*, info@denieuweboekhandel.nl

Eerste druk *november 2021*

ISBN 9789403639536

NUR 480

Inhoudsopgave

Inleiding	7
1. Oranje geen hoogvlieger	9
2. Incidenten, bedankjes en tegenvallende resultaten	13
3. Cruijff en Oranje: geen gelukkige combinatie	17
4. Ajacieden bepalen het doen en laten bij Oranje	22
5. Van der Kuijlen en Oranje: Cruijff en karakter voorkomen doorbraak	34
6. Van Beveren en Oranje: blessure, begin van veel ellende	44
7. Rijvers en Van Gelder: aversie tegen het westen	73
8. PSV'ers prevaleren clubbelang boven Oranje en pakken landstitel	79
9. Van der Kuijlen: spelverdeler en goalgetter ineen	96
10. Koning Cruijff	101
11. Rijvers' kleuterklas zet Ajax als een stel peuters te kijk	117
12. Knobel zorgt voor grotere tweespalt	129
13. Blijf solidair!	141
14. Bom tussen het zuiden en westen ontploft	149
15. Knobel en pers kiezen kant van de sterkste	162
16. Cruijff voert geslaagde wraakexpeditie uit	175
17. Eenheid weg in Eindhoven	179
18. Kampioenschap als genoegdoening	183
19. Ook zonder Van Beveren gezeik bij Oranje	187
20. 'Pronkjuwelen uit het westen' niet welkom bij PSV	198
21. Nieuwe bondscoach, nieuwe kans	200
22. Een slecht verweer	219
23. Definitief nee tegen Oranje	232
24. Eindelijk erkenning voor PSV	239
25. PSV tijdens WK: veel afgevaardigden, weinig inbreng	246
26. Nee blijft nee	249

27. Bergafwaarts met PSV en opnieuw problemen met Oranje	251
28. Rijvers en Van Gelder: breuk in een hechte tandem	255
29. Van Beveren: een vlucht uit Nederland	258
30. Crujff: geen nieuwe verbintenis met Oranje	265
31. Van der Kuijlen: geen spijt en tevreden met carrière	274
Epiloog	279
Bronvermelding	292

Inleiding

Op 30 april 1905 speelt het Nederlands elftal in Antwerpen zijn eerste interland. Het team dat die dag België met 4-1 verslaat, bestaat uit acht spelers van westelijke verenigingen en drie spelers van de Bredase cadettenvereniging Velocitas. Tot 1975 is dat een vertrouwd beeld bij Oranje: het basisteam wordt gedomineerd door spelers van Hollandse clubs.

Tussen 1905 en 1957 bepaalt een commissie, en niet een bondscoach, de selectie van het Nederlands elftal: tot 1926 de Nederlandsch Elftal Commissie (NEC) geheten, daarna de Technische Commissie (TC) en vanaf 1931 de Keuzecommissie (KC). De commissie maakt gebruik van een betaalde trainer (de bondscoach), die de centrale trainingen verzorgt. De commissie zelf selecteert de spelers en maakt tevens de opstelling. Oranje is voor de officials een westerse aangelegenheid. Voor talenten uit de 'provincie' hebben ze weinig oog. Een niet-westelijke voetballer moet over zeer uitzonderlijke capaciteiten beschikken wil deze doorringen tot het Nederlands elftal.

In 1957 krijgt Nederland voor het eerst een bondscoach, Elek Schwartz, die zonder bemoeienis van de commissie een elftal mag formeren: de KC wordt opgeheven. Hoewel het vanaf dat moment er eerlijker aan toe gaat, verandert er weinig: met uitzondering van de periode 1957-1959 houden spelers van westelijke verenigingen de overhand in Oranje.

Veel Brabanders hebben in de jaren zestig en zeventig moeite om zich staande te houden tussen al dat westers geweld. Hun mentaliteit is anders dan die van de spelers uit het westen van het land. Van moeilijk doen houden ze niet en het liefst mijden ze de confrontatie, waardoor ze in Holland overkomen als onverschillig, serieus, onderdanig en gezagsgetrouw. Hollanders daarentegen voelen zich onafhankelijk en vrijgevochten. De Brabanders staan wantrouwend tegenover de westerse spelers, kijken enigszins tegen ze op, vinden dat die worden bevoordeeld en voelen zich bij Oranje een beetje weggekeken. Het grote verschil tussen Brabanders en Hollanders zit 'm vooral in de mondigheid. De Hollanders zijn goed van de tongriem gesneden, terwijl Brabanders nauwelijks een weerwoord geven. Bij een discussie leggen ze het derhalve af. En wanneer de Hollanders elkaar ook nog eens liever de bal toespelen, wordt het helemaal problematisch voor de timide Brabantse jongens.

De mentaliteitsverschillen tussen Brabanders en Hollanders zijn vanuit historisch oogpunt enigszins te verklaren. Het Groothertogdom Brabant was tot diep in de zestiende eeuw het machtigste gewest van de Nederlanden, maar de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) bracht daar verandering in. De macht kwam in Hollandse handen en Noord-Brabant fungeerde in de zeventiende en achttiende eeuw voornamelijk als wingewest en als militaire bufferzone van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Het werd niet als volwaardige provincie tot de Republiek toegelaten. Ook na de Franse tijd (1795-1813) werd Noord-Brabant allereerst op een aantal punten achtergesteld, waardoor de inburgering van de Brabantse bevolking niet voorspoedig verliep. Uiteindelijk raakte echter ook

Noord-Brabant volledig geïntegreerd in Nederland. Wel bleef bij de Brabanders iets van afkeer tegen het westen hangen.

Ook bij de internationals van PSV is dat het geval. Bij Oranje maken ze kennis met de 'westerse mentaliteit' en moeten ze ervaren dat Hollanders niet alleen hun voetbalkwaliteiten, maar ook hun mondigheid inbrengen om te overheersen. Ze voelen zich dan ook niet op hun gemak tussen die 'lui uit het westen'. Tussen 1966 en 1974 neemt het gevoel van onbehagen verder toe. Ajax en Feyenoord domineren in die periode de eredivisie, timmeren Europees flink aan de weg en spelers van deze clubs bepalen nog meer het beeld van Oranje. Ze doen waar ze zin in hebben, zetten zich niet altijd voor de volle honderd procent in en bedanken gemakkelijk voor Oranje. Ondanks hun apathische houding jegens Oranje blijven ze wel uitnodigingen ontvangen en wanneer ze daarop ingaan, maken ze er meteen weer de dienst uit. En dat steekt bij sommige spelers van PSV. Ze willen niet altijd op het tweede plan staan, maar ook wel eens de eerste viool spelen.

Als PSV in 1975 de landstitel pakt en hofleverancier van Oranje wordt, wil de club die mogelijkheid aangrijpen voor meer zeggenschap bij Oranje. De oude garde is hier niet van gediend en het komt tot een botsing tussen (ex-)spelers van Ajax en van PSV. Bondscoach George Knobel wil de wrevel tussen beide groepen wegnemen en belegt op 13 oktober 1975 een vergadering.

Die bijeenkomst staat centraal in dit boek, maar de ontwikkelingen voor en na de vergadering komen eveneens uitvoerig aan bod.

Oranje geen hoogvlieger

Lange tijd domineerden spelers van westelijke verenigingen Oranje, maar een garantie voor succes was dat allerminst. Tot 1974 wist Nederland zich slechts tweemaal te plaatsen voor een groot eindtoernooi.

In 1934 nam het Nederlands elftal voor het eerst deel aan een kwalificatietoernooi voor een wereldkampioenschap: het WK in Italië. En meteen konden de champagneglazen worden gehesen. Onder leiding van de Engelse bondscoach Bob Glendenning eindigde Oranje in de kwalificatiepoule boven België en de Ierse Vrijstaat. 'We gaan naar Rome toe', zong Willy Derby enthousiast. De Italiaanse hoofdstad werd echter niet bereikt. Milaan was het eindstation. In San Siro verloor Oranje met 3-2 van Zwitserland en na één wedstrijd moest het Nederlands elftal de thuisreis alweer aanvaarden. Vier jaar later bleef het WK-avontuur wederom beperkt tot één wedstrijd. Tsjechië was in het Franse La Havre met 3-0 te sterk. Hierna nam Nederland enige tijd niet deel aan eindtoernooien. De Tweede Wereldoorlog verhinderde de WK's van 1942 en 1946 en in 1950 en 1954 gooide de KNVB roet in het eten. De bond weigerde Nederland in te schrijven voor de kwalificatie, omdat het vasthield aan amateurvoetbal en ook omdat de KC Oranje niet sterk genoeg achtte. Na de invoering van de eredivisie in 1956 mocht Nederland weer op jacht naar een WK-ticket. Tevergeefs, de WK's van 1958 en 1962 bleven buiten bereik. Eerst lag Oostenrijk dwars en vier jaar later Hongarije. Tussendoor had de KNVB afgezien van deelname aan kwalificatiewedstrijden voor het eerste EK dat in 1960 werd gehouden.

Tot 1962 kon het Nederlands elftal derhalve geen potten breken en ook medio 1963 staat het nog altijd niet hoog genoteerd op de internationale ladder. Bondscoach Elek Schwartz gebruikt voornamelijk spelers van Ajax en Feyenoord. Ajax beschikt weliswaar over een aantal talentvolle voetballers en Feyenoord verraste met een Europese halve finale, maar PSV pakte in juni 1963 de landstitel. Toch hoeft de Eindhovense vereniging nauwelijks voetballers aan Oranje af te staan. Alleen middenvelder Fons van Wissen mag zich zo nu en dan in het oranje hullen.

In de eerste ronde van het kwalificatietoernooi voor het EK 1964 is Nederland erin geslaagd Zwitserland opzij te zetten. Luxemburg is in de achtste finale de volgende opponent. De algemene verwachting is dat Nederland weinig hinder zal ondervinden van deze voetbaldwerg. Hoewel Nederland geen reus is op dat vlak, kijkt men toch al voorzichtig over dit tweeluik heen. Eind 1963 wacht de kwartfinale en de winnaars daarvan worden afgevaardigd naar de eindronde in Spanje. Allereerst moet het Nederlands elftal echter met Luxemburg afrekenen. Zowel de thuis- als uitwedstrijd worden in Nederland afgewerkt, omdat in ons land de publieke belangstelling groter is en zoiets voor beide landen meer geld in het laatje brengt. Eerst moeten de spelers op 11 september 1963 'uit' in Amsterdam aantreden. Een zich superieur voelend Nederlands elftal treedt de formatie van het groothertogdom hautain tegemoet, maar 2x45 minuten later verlaten de mannen

van Oranje een stuk nederiger het veld. Zonder inbreng van spelers van PSV eindigt de match in 1-1. Op 30 oktober is de return en Rotterdam is de aangewezen plek om de schande uit te wissen. Schwartz is voor de tweede krachtmeting van plan om zijn ploeg in een 3-2-5-systeem te laten spelen. Hiervoor wijst hij zes Feyenoorders (Eddy Pieters Graafland, Guus Haak, Cor Veldhoen, Rinus Benaars, Gerard Bergholtz en Piet Kruiver), vier Ajacieden (Ton Pronk, Henk Groot, Piet Keizer en Peet Petersen) en één PSV'er (Van Wissen) aan. De geblesseerde rechtsbuiten Bergholtz moet hij echter noodgedwongen vervangen door Piet Giesen. Deze pas 18-jarige PSV'er verkeert bij zijn club in een uitstekende vorm, wat hij onderschreef met drie doelpunten in het Europacuptreffen met het Deense Esbjerg op 9 oktober 1963. De debutant neemt zijn PSV-vorm mee naar Oranje en voetbalt tegen het groothertogdom een geweldige eerste helft.

Het *Leidsch Dagblad* schrijft daarover: "Giesen, Giesen..." De naam van de jeugdige debutant rolde talloze malen in koor van de tribunes, waar de 40.000 kijkers hun vertrouwen in hem hadden gesteld. De 'zwarte panter' uit de Brabantse lichtstad speelde een bijzonder knappe partij. Hij was de enige die gevaar opleverde voor de Luxemburgse tactiek, hij kwam enkele malen dicht bij een doelpunt en hij was de grondlegger van het enige Nederlandse doelpunt, door in de 34e minuut met een briljante trekbal Piet Kruiver in droompositie te manoeuvreren. Piet Giesen was de held van het Feyenoord Stadion." Dat het publiek zijn naam scandeert stuit de zwak acterende Ajacieden en Feyenoorders tegen de borst en ze betrekken de PSV-jongeling in de tweede helft bewust niet meer in het spel. Sommige journalisten signaleren dat de aanvallen dan opvallend vaak over links gaan en maken er melding van in hun verslag: "Was het opzet van de vaste kern van Oranje dat Giesen na de rust praktisch geen behoorlijke bal meer kreeg toegevoerd?" (*De Volkskrant*). "Pietje Giesen had de eindstand een geheel ander aanzien kunnen geven, indien zijn medespelers hem de ballen hadden toegespeeld op de manier die hem het beste ligt: vóór hem in het vrije veld. Maar het had er alle schijn van dat die medespelers Pietje het succes niet gunden. Want goede ballen kreeg Pietje vrijwel nooit. Gie-sen, Gie-sen, riep het publiek en dan ging het leder naar linksvoor Petersen." (*Algemeen Handelsblad*).

Het zal niet de laatste keer zijn dat spelers van Ajax en Feyenoord een PSV'er doelbewust negeren. Oranje gaat beschamend met 1-2 ten onder en is uitgeschakeld door een stelletje amateurs. "Er waait een storm door voetbal-Nederland en de takken en de twijgen dalen neer op het arme hoofd van Elek Schwartz", schrijft *Sportkroniek*. Zijn dagen als bondscoach zijn geteld na de blamerende nederlaag. Voor Giesen blijft het bij één interland. Voor de volgende interland in maart 1964 ontvangt hij geen invitatie. Op 26-jarige leeftijd zal Giesen door blessures en operaties worden afgekeurd voor het betaalde voetbal.

Schwartz wordt halverwege 1964 opgevolgd door Denis Neville, die tevens clubtrainer bij Holland Sport is. Zijn dienstverband met de KNVB zal niet lang duren. Voor de kwalificatie voor het WK van 1966 in Engeland is Nederland ingedeeld bij Albanië, Zwitserland en Noord-Ierland. De eerste vier duels verlopen niet naar wens. Tegen het zwakke Albanië wint Nederland weliswaar tweemaal, maar de twee wedstrijden tegen Noord-Ierland leveren slechts één punt op. Op 17 oktober

en 14 november 1965 staan de ontmoetingen met Zwitserland op het programma, duels waarin Nederland minimaal drie punten moet vergaren. De thuismatch eindigt teleurstellend in 0-0. De kranten wijten het tegenvallende resultaat aan de zwakke mentale instelling van de spelers, die niet bereid waren geweest om voor elkaar te vechten. Ook een akkefietje krijgt volop aandacht. Bondscoach Neville heeft Ajacied Co Prins als rechtsbuiten opgesteld, een positie die hij nooit eerder bekleedde en waar hij niet tot zijn recht is gekomen. Prins en zijn clubgenoten Keizer en Groot zijn na afloop verontwaardigd over het experiment van de bondscoach, maar die laat op zijn beurt weten dat Prins er zelf in toestemde. Het drietal krijgt het nog zwaarder te verduren als aanvoerder Daan Schrijvers van PSV forse kritiek uit op de slechte instelling van het drietal en te kennen geeft dat ze in de vorige interlands ook al 'lauw' hebben gespeeld. Neville beklaagt zich eveneens over de slappe instelling van de Ajax-spelers. Dit is allemaal te veel tegen het zere been van de Ajacieden. Het drietal bedankt voor de allesbeslissende ontmoeting met het Alpenland. Schrijvers meldt 'dat hij vasthoudt aan het commentaar dat hij als aanvoerder van Nederland na afloop van de wedstrijd tegen de Zwitsers gaf, terwijl het bestuur van PSV het bedanken van de drie Ajax-spelers 'vrij onsportief' noemt. De Eindhovense club beschouwt het gedrag van de drie spelers als 'een schoolvoorbeeld van hoogmoedswaanzin'. Ajax-voorzitter Jaap van Praag is uiteraard een andere mening toegedaan en legt de schuld niet bij zijn spelers, maar bij de KNVB. Volgens Van Praag is het niet langer acceptabel dat Neville én bondscoach én clubtrainer is en noemt de manier waarop de bond omgaat met het nationale elftal amateuristisch. Hij betitelt de voorbereiding, de sfeer en de samenstelling van het nationale elftal als allerbelabberdst. Allemaal zaken – plus de zwakke instelling van sommige spelers – waar twee PSV'ers zich tien jaar later nog altijd een broertje dood aan zullen ergeren. De bond schuift de kritiek terzijde, terwijl Neville zegt geen beroep te zullen doen op spelers die zich niet volledig willen inzetten en niet op iedere plaats in het Nederlands elftal willen knokken voor een goed resultaat. "Dan maar geen Ajacieden", laat hij onverschillig weten. Ook de media maken zich er verder niet druk om. Een decennium later zal een bedankje van twee PSV'ers meer voeten in de aarde hebben. In Bern weet Nederland geen plaatsing voor het WK af te dwingen. Met 2-1 gaat het elftal onderuit.

Door de uitschakeling is het voor bondscoach Neville einde oefening. De KNVB beseft dat het anders moet en wil het beter gaan aanpakken: niet langer voor incidentele successen gaan, maar meer oog hebben voor resultaten op de lange duur. Hierdoor moet het voor Nederland weer mogelijk worden zich te kwalificeren voor een eindtoernooi. Op 1 december 1965 legt de KNVB de 33-jarige Georg Kessler vast als bondscoach. Hij is dan al ruim een jaar bij de bond in dienst als trainer van Jong Oranje, de UEFA-jeugd, het Nederlands amateurelftal en als assistent-coach van Neville. Bij zijn komst staat het Nederlands elftal er beroerd voor, maar de Duitser wil bouwen aan een elftal dat op lange termijn goed kan presteren. Kessler weet uit ervaring dat er een groot aantal talenten rondloopt en wil deze jongelingen toevoegen aan een geroutineerde kern. Zijn doel is plaatsing voor het WK van 1970 in Mexico. Kessler is een perfectionist, iemand die alles tot in de puntjes geregeld wil hebben. Dat hij daarvoor bij het Nederlands elftal niet

op de juiste plek is, weet hij dan nog niet. Vol goede moed gaat hij ertegenaan, maar door te weinig medewerking van clubs en een aantal spelers zal hij zijn beoogde bestemming nooit bereiken.

12 januari 1966. Bondscoach Georg Kessler met zijn drie grootste talenten: Willy van der Kuijlen, Willy Dullens en Johan Cruyff. Van der Kuijlen en Cruyff zullen de top halen. Voor Dullens slaat het noodlot een half jaar later toe. Een knieblesure maakt een eind aan zijn voetbalcarrière (Foto: Eric Koch, Nationaal Archief/Anefo).

Incidenten, bedankjes en tegenvallende resultaten

In de jaren zestig ontwikkelt het voetbal zich razendsnel in Nederland. Ajax en Feyenoord groeien uit tot Europese topploegen. Beide clubs leveren vanzelfsprekend de meeste spelers aan het Nederlands elftal, maar met het oranje shirt om het lichaam zijn ze vaak geen schim van zichzelf. Hun instelling laat het nodige te wensen over en bovendien zeggen ze gemakkelijk af. Vooral de animo onder de Ajax-spelers om voor Oranje uit te komen is laag.

Vanaf het moment, 22 januari 1965, dat Rinus Michels bij Ajax de scepter gaat zwaaien, nemen de afzeggingen vanuit Amsterdam snel in frequentie toe. Michels is de man van de discipline. Streng, meedogenloos, onverstoorbaar, ondoorgronde-lijk en dominant leiderschap zijn karaktereigenschappen die bij Michels passen. Hij verwerft zich er bijnamen mee als *De Generaal*, *De Sfinx* en *De Bul*. Zijn motto is dat alleen met spijkerhard voetbal prestaties kunnen worden geleverd. Dit gebeurt dan ook onder zijn leiding bij Ajax. De Ajax-coach staat het liefst niemand af aan Oranje, hij bouwt aan een team dat de absolute top moet halen. Alleen dat telt en het Nederlands elftal past niet in zijn straatje, zo iets zorgt alleen maar voor stagnatie in dat proces. Michels ervaart het nationale team als een grote last; het risico op vermoeide en geblesseerde spelers is groot. Voorzitter Van Praag en clubarts John Rolink steunen Michels door dik en dun. Ook de spelers hebben er weinig problemen mee, ze vinden de bij Oranje te verdienen premies toch te laag. De heren hebben weinig trek om alleen voor de eer te voetballen. Hun denkwijze daarover wijkt af van die van de KNVB, die van mening is dat een voetballer in Oranje voor de eer en voor volk en vaderland speelt. Daar hoeft geen geld tegenover te staan. Maar dat zien ze in Amsterdam anders. Doelbewust werkt het Ajax-kamp Kessler tegen. Spelers simuleren blessures, waarvoor Rolink de verklaringen aflegt. Om de spelers tegemoet te komen, betaalt Ajax de misgelopen premie. De bondscoach moet soms met lede ogen toezien dat 'geblesseerde' spelers zich bij hem afmelden en vervolgens het weekend voor en na de interland gewoon hun wedstrijden meepakken bij de club. De KNVB ziet het gebeuren, maar staat machteloos. Ook bij Feyenoord is de bereidheid om spelers af te staan niet groot. Beide clubs zien niet graag dat Oranje het eindtoernooi in Mexico haalt. Ze zijn bang voor het hoogteverschil en denken uitgeputte spelers terug te krijgen. Het nationale elftal is een blok aan het been van beide clubs. Tot groot genoegen van Ajax en Feyenoord en een aantal bepalende spelers dwingt Oranje dan ook geen plaatsing af. Voor Sparta-doelman Jan van Beveren daarentegen is de uitschakeling een enorme deceptie: "Voor mij persoonlijk was dat de grootste sportieve teleurstelling in mijn loopbaan", zegt hij in 1970. "Veel spelers vergeten de belangrijkheid van zo'n wereldtoernooi. Die praten altijd maar over geld. Cash. Ze willen de poen direct in handen zien. Hadden alle geschikte spelers de waarheid onder ogen willen zien, de belangrijkheid van zo'n wereldkampioenschap, en hadden ze dus in die kwalificatiewedstrijden gevochten voor het best bereikbare resultaat, dan was dat geld vanzelf wel gekomen. Als we eenmaal met

het Nederlands elftal in Mexico hadden gezeten, dan geloof ik toch wel dat we een heel eind waren gekomen. Maar ja, het heeft juist in die kwalificatieduels vaak aan de juiste inzet ontbroken en dat vind ik zelf toch wel een kwalijke zaak. De spelers met minder interesse in het wereldtoernooi benadeelden op die wijze ook hun collega's, die Mexico wel op de juiste waarde wisten te schatten."

En niet alleen hun collega's waren er de dupe van, ook de bondscoach was dat. Voor Kessler is de mislukte WK-expeditie een enorme domper. Bij zijn aanstelling liep hij over van goede bedoelingen en ideeën. In de praktijk bleken ze niet uitvoerbaar. De periode 1966-1970 was een aaneenschakeling van incidenten, bedankjes en tegenvallende resultaten. Een greep daaruit:

Crujff, Keizer en Sjaak Swart ontbreken in de interland tegen Oostenrijk op 18 september 1966. Ajax is in voorbereiding op de Europacupwedstrijd tegen Besiktas (28 september) en dat heeft prioriteit; de benen van de drie spelers moeten worden gespaard. Voor Oranje althans, niet voor Ajax. Op de dag van de interland voetbalt het tweede van ADO tegen het tweede van Ajax en in Den Haag staat niet het tweede maar het eerste van Ajax aan de aftrap, inclusief de drie deserteurs.

Het duel met Tsjecho-Slowakije op 6 november 1966 levert een primeur op als Crujff als allereerste Nederlandse international van het veld wordt gestuurd. Hij heeft de Oost-Duitse scheidsrechter Rudi Glöckner een klap gegeven. Heel Nederland spreekt er schande van. De Amsterdammer krijgt een schorsing van een jaar opgelegd door de FIFA en de KNVB neemt deze beslissing over. Vanwege goed gedrag van Crujff heft de bond de schorsing in juni 1967 op.

Een jaar later tegen Joegoslavië, op 1 november 1967, is het weer raak. Ditmaal is Keizer de boosdoener. Wegens natrappen stuurt de Duitse arbiter Kurt Tschenscher de Ajacied uit het veld en dat krijgt een staartje. De KNVB schorst de Amsterdamse aanvaller voor vijf wedstrijden voor zijn eigen club. Uit protest tegen het vonnis in de zaak 'Keizer' laten alle Ajacieden verstek gaan voor de centrale training van 15 november. Crujff brengt Kessler via een telefoontje op de hoogte. De Ajacieden willen zich solidair tonen met hun getroffen ploeggenoot. Een dag later komen de Amsterdammers tot inkeer en betuigen ze in een brief aan de KNVB spijt. Het was een onbezonnen actie, stellen ze. De KNVB geeft geen krimp en bepaalt dat ze niet in aanmerking komen voor de interland tegen Rusland op 29 november 1967. De spelers van de Amsterdamse club lachen in hun vuistje, hun plannetje is geslaagd. Keizer besluit vervolgens zich niet langer beschikbaar te stellen voor de nationale ploeg. Twee jaar later zal hij op die beslissing terugkomen en op 28 januari 1970 op het heilige gras van Wembley zijn rentree vieren tegen Engeland. Enthousiast toont Keizer zich dan niet: "Ik vind alleen grote wedstrijden belangrijk. Dit is geen grote wedstrijd, dit is een vriendschappelijke. Wembley zegt me niets. Je moet het profvoetbal tegenwoordig niet meer zo in het sportieve vlak trekken. Dit is mijn werk."

Op 5 juni 1968 is Roemenië de opponent van Oranje. Ajacieden zijn in Boekarest niet te bekennen. Ze hebben zich om uiteenlopende redenen afgemeld; de meesten met blessures. Wel spelen ze op 3 juni vrolijk met Ajax de bekerfinale tegen ADO en op 7 juni de Intertotowedstrijd tegen Torino. Iedereen is present en van blessures is geen sprake. De KNVB constateert in *Sportkroniek* dat er een

verwijdering is ontstaan door de tegenstrijdige belangen van de bond en die van Ajax: "Sinds de invoering van de Europa Cup hebben de zakelijke belangen van een kampioensploeg nimmer parallel gelopen met die van het nationale elftal, maar de kloof is nog nooit zo groot geweest nu Ajax voor de derde achtereenvolgende keer de landstitel heeft veroverd." De bond zit met vragen: "Willen de Ajacieden niet meer of is dit schijn? Maken echte blessures en huiselijke omstandigheden hen het spelen onmogelijk of is de kreet van het publiek waar dat Ajacieden zich niet meer inspinnen omdat zij bij hun club veel meer ontvangen voor een gewonnen wedstrijd dan in het nationale elftal?" De KNVB weet de antwoorden, maar kan er weinig aan doen. Spelers verplichten voor Oranje uit te komen kan niet, en door de Ajax-spelers uit te sluiten van interlandwedstrijden snijdt het zichzelf in de vingers.

Een jaar later wacht de KNVB de confrontatie niet af. In verband met twee Europacupwedstrijden van Ajax op 13 en 24 april 1969 stelt het alle Ajacieden vrij voor het vriendschappelijke duel met Tsjecho-Slowakije op 16 april. Feyenoord dringt er vervolgens bij de KNVB op aan ook geen Feyenoorders te selecteren voor de interland, omdat vier dagen later Feyenoord-Ajax op het programma staat en de kampioensrace in een beslissend stadium is gekomen. De KNVB gaat echter niet overstag. Feyenoord houdt vervolgens Willem van Hanegem en Wim Jansen zelf buiten de ring. Ze zijn volgens Feyenoord-clubarts Max Abarbanel niet voldoende fit om te spelen. Uiteraard is het tweetal tijdens de klassieker op 20 april wederom present. Vier dagen eerder hebben ze het Nederlands elftal met 2-0 van de Tsjechen zien winnen. Cruijffs vervanger, Oranje-debutant Sjaak Roggeveen van Holland Sport, deed het met twee treffers niet onaardig.

Voor de belangrijke kwalificatiewedstrijd tegen Polen op 7 mei 1969 selecteert Kessler wel spelers van Ajax, dat zich dan inmiddels verzekerd heeft van een finaleplaats in de Europacup I. Ondanks dat de KNVB de club ter wille is geweest door geen spelers op te roepen voor de oefenpartij tegen Tsjecho-Slowakije en de Europacupfinale bovendien pas op 28 mei plaatsvindt, lopen de Ajacieden niet warm voor Oranje. Cruijff is de eerste die zich afmeldt. Een knieblessure, opgelopen in het Europacupduel met Spartak Trnava, is het excuus. "Het is onmogelijk dat hij tegen Polen kan worden ingezet", luidt het commentaar van clubarts Rolink op 3 mei als de selectie van Oranje voor het treffen met Polen bekend is geworden. Rolink voegt eraan toe dat Cruijff zeker tien dagen uit de roulatie is en waarschijnlijk nog langer. Cruijff is echter op dat moment al weer dagen in training en speelt op 11 mei gewoon mee in de competitiewedstrijd tegen DWS. Niemand in de pers maakt er een punt van. Journalist Nico Scheepmaker vindt het prima dat spelers van Ajax en Feyenoord bedanken en neemt het op voor Cruijff: "Bij ons kunnen spelers, gelukkig, nog altijd weigeren in Oranje-uniform aan te treden." Niet alle Ajacieden doen dat ditmaal. Wim Suurbier, Theo van Duivenbode en Ton Pronk aanvaardden de uitnodiging voor Nederland-Polen wel. Van Hanegem en Jansen zijn eveneens van de partij in het duel dat Nederland met 1-0 wint en waarin Roggeveen opnieuw Oranjes enige doelpuntenmaker is. Als invalvervuurt hij Nederland in de laatste minuut naar de zege. De 26-jarige Roggeveen heeft echter pech dat hij alleen voor een basisplaats in aanmerking komt als de Ajacieden en Feyenoorders niet meedoen. Hij is niet de enige Oranje-klant die dit

overkomt. Kessler haalt veel spelers naar Zeist om ze na een interlandoptreden of een reservebeurt weer af te serveren wanneer de sterspelers uit Amsterdam en Rotterdam terugkeren.

In januari 1970 mogen de mindere goden opnieuw aan de bak als de clubs Ajax en Feyenoord niet zitten te wachten op de interland Israël-Nederland. Allerlei bezwaren voeren ze aan en Kessler besluit uiteindelijk met de clubbelangen rekening te houden. Hij selecteert onder meer Cruijff, Keizer en Van Hanegem niet. Het drietal treurt er geen seconde om en is maar wat blij dat 'Kessler hen met rust laat'. De bondscoach heeft tevens Van Beveren niet opgeroepen, omdat hij Eddy Treijtel en Piet Schrijvers een kans wil geven. De Sparta-doelman had echter dolgraag meegewild, hij is op zoek naar internationale erkenning en spreekt van een 'spijtige' beslissing.

Cruijff en Oranje: geen gelukkige combinatie

De spelers van Ajax lopen duidelijk niet over van enthousiasme om zich in het oranje te steken, Johan Cruijff (Amsterdam, 25 april 1947) spant echter de kroon wat dat betreft. Hij stelt zijn eigen belang zeer nadrukkelijk boven het landsbelang en wringt zich in allerlei bochten om aan het interlandvoetbal te ontsnappen. Niet alleen interlands, ook centrale trainingen in Zeist en oefenpartijtjes lapt Cruijff regelmatig aan zijn laars.

Nog voor Cruijff zijn debuut in Oranje kan maken, haakt hij af. De Ajacied staat op de nominatie om geselecteerd te worden voor Nederland-West-Duitsland op 23 maart 1966. Een paar weken voor de interland brengt Ajax echter naar buiten dat de speler voorlopig op medisch advies geen deel zal uitmaken van de selectie van het Nederlands elftal. Het Amsterdamse talent kan een belasting van twee wedstrijden per week niet aan. Een jaar eerder was hij daartoe wel in staat geweest: tussen 24 maart 1965 en 25 april 1965 kwam hij zeven keer uit voor de UEFA-jeugd. Er gaan vervolgens twee interlands voorbij als daar in september 1966 verandering in komt. Een keuring wijst dan uit dat Cruijff naast zijn wedstrijden bij Ajax ook in ontmoetingen voor vertegenwoordigende teams kan uitkomen. Dat Ajax datzelfde seizoen voor het eerst sinds jaren Europees voetbal gaat spelen en Cruijff voor deze doordeweekse wedstrijden zal worden ingezet, is echter de voornaamste reden. De club snoert met die actie de mond van de buitenwereld. Cruijff speelt mee in de interland tegen Hongarije (2-2) en doet dat uitstekend. Met een paar voortreffelijke acties en een doelpunt voetbalt hij zich in de schijnwerpers.

In zijn tweede interland, op 6 november 1966 tegen Tsjecho-Slowakije, springt Cruijff andermaal in het oog. Ditmaal niet door goed spel, maar door de scheidsrechter een tik te verkopen. Een schorsing van een jaar is het gevolg, maar wegens goed gedrag wordt die straf met vier maanden ingekort. Van dat goede gedrag is vervolgens weinig te merken als Cruijff opnieuw bij Oranje wordt betrokken. Ter voorbereiding op het EK-kwalificatieduel met Denemarken op 4 oktober 1967 belegt Kessler op 27 september allereerst een centrale training. Cruijff haat dit soort trainingen en meldt zich af met een blessure. Het weekend ervoor heeft hij probleemloos het competitieduel met Sittardia kunnen afwerken, maar na afloop ervan kampte hij ineens met knieproblemen. Een dag na de centrale training, op 28 september, speelt Cruijff met zijn club een oefenpotje tegen Noordwijk. Van een kwetsuur aan de knie is geen sprake en met 9-0 loopt Ajax de amateurs onder de voet. Het is duidelijk dat Cruijff een loopje neemt met Kessler en de bond. De bondscoach ziet zijn gedrag door de vingers en zet hem op 4 oktober in de basis tegen Denemarken. En daar zal hij spijt van krijgen. Het Deense team bestaat die avond volledig uit amateurs, omdat de in het buitenland spelende profs niet zijn opgeroepen voor deze interland: Denemarken staat in de poule troosteloos onderaan met een punt. Het Nederlands elftal, met louter afgevaardigden van westerse clubs in de basis, blameert zich. Zeven Ajacieden, drie

Feyenoorders en één Spartaan gaan met 3-2 over de knie bij de Deense amateurs. Cruijff maakt er helemaal een beschamende vertoning van. Hij loopt veelvuldig te protesteren en te provoceren en vergrijpt zich in de slotfase bovendien aan het shirt van de doorgebroken Tom Søndergaard. Het maakt Kessler witheet: "Schandelijk. Dit gaat alle perken te buiten. Zulk gedrag tolereren we niet in het Nederlands elftal." Blijkbaar wel, want op 1 november 1967 is Cruijff gewoon van de partij tegen Joegoslavië. De twee daaropvolgende interlands laat Cruijff echter weer lopen. Voor de eerste interland, Nederland-Rusland op 29 november 1967, meldt hij zich samen met alle Ajacieden af vanwege het al eerder gememoreerde geval-Keizer. Bij de tweede interland, Nederland-België op 7 april 1968, speelt een enkelblessure hem parten. Bij Oranje althans, niet bij zijn club. Het weekend ervoor (Xerxes/DHC) en erna (Sparta) verschijnt Cruijff voor Ajax namelijk wel binnen de lijnen. Een uitnodiging voor Jong Oranje tegen Jong Bulgarije op 17 april 1968 slaat hij eveneens af vanwege de enkelblessure, terwijl hij vier dagen later in het competitietreffen met NEC wel aan de aftrap staat. En zo wil de interlandcarrière van Cruijff maar niet op gang komen.

Op 16 mei 1968 staat een oefenwedstrijd van Oranje tegen HVC gepland. Dit ter preparatie op de interland Nederland-Schotland op 30 mei. Cruijff is niet aanwezig, want hij heeft de griep. Wel speelt hij op 12 mei (competitie), 14 mei (beker) en 19 mei (competitie) mee met Ajax. Op 21 mei past Cruijff andermaal voor een centrale training. Nu heeft hij last van een voetblessure. Dit belet hem niet om op 26 mei mee te doen in het competitietreffen tegen ADO Den Haag en zich vervolgens op 29 mei geblesseerd af te melden voor het duel met de Schotten. Drie afmeldingen in korte tijd, terwijl hij met Ajax alles speelt.

In verband met het kwalificatieduel tegen Bulgarije op 27 oktober 1968 is op 16 oktober een centrale training in Zeist belegd. Cruijff laat deze training schieten wegens een enkelblessure, terwijl hij op 20 oktober wel de competitiewedstrijd tegen Telstar speelt. De blessure lijkt verleden tijd. Hij scoort drie keer in het met 9-2 gewonnen duel. Na afloop houdt clubarts Rolink een spoedconferentie. Hij verklaart dat de enkel van Cruijff tijdens de wedstrijd opnieuw is gaan opspelen en dat hij niet kan meedoen tegen de Bulgaren. De interland verloopt derhalve zonder Cruijff, maar het weekend erna is hij gewoon present in de topper tegen de verrassende koploper FC Twente. Cruijff blijkt niet de minste hinder van zijn enkelblessure te ondervinden. Wel van FC Twente. Met 5-1 worden hij en zijn Amsterdamse ploegmakers op hun nummer gezet.

Vanwege de WK-kwalificatiewedstrijd tegen Luxemburg op 26 maart 1969 staan op 19 en 20 maart twee oefenduels voor Oranje op het programma tegen Elinkwijk en de UEFA-jeugd. Cruijff vindt dat maar niets. Nadat hij met Ajax op zondag 16 maart München 1860 in een vriendschappelijk duel heeft verslagen, meldt hij zich op 18 maart af bij Kessler: een griep houdt hem in de greep. Ajax hoeft het weekend erna geen officiële wedstrijd te spelen, een oefenwedstrijd tegen Schalke 04 staat echter wel ingeroosterd. De KNVB geeft de internationals van Ajax hiervoor geen toestemming en Cruijff besluit dan alsnog het potje tegen de UEFA-jeugd mee te pakken. De griep is verdwenen, even snel als deze was gekomen. Cruijff speelt een briljante wedstrijd en bekroont dat met twee treffers.

Een kleine week later doet hij dat nog eens dunnetjes over tegen Luxemburg. Met één treffer is hij van waarde in het met 4-0 gewonnen duel.

De interlandcarrière van Cruijff staat kortom bol van de afzeggingen. Cruijff heeft echter voor deze bedankjes een ijzersterk wapen achter de hand. Hij is een weergaloze voetballer, die zijn geweldige techniek, handelingsnelheid, enorme acceleratie, adembenemende rushes en vlijmscherpe passes combineert met een uniek spelinzicht. Binnen de witte krijtlijnen is Cruijff het ideale verlengstuk van de coach, iemand die in staat is de tactiek meteen aan te passen en 'zijn' ploeg van spelpatroon kan laten veranderen. Daarnaast is hij buitengewoon mondig en dat maakt hem buiten het veld even gevreesd als er binnen. De coaches sluiten hem als een onmisbare pion in de armen en geloven dat ze als trainer alleen kunnen overleven als ze Cruijff aan hun zijde hebben. Cruijff is zich hier goed van bewust en dat geeft hem een bepaalde machtspositie, waarvan hij dikwijls gebruikmaakt. Aan onderhandelen doet hij niet of nauwelijks. Meestal beveelt hij gewoon hoe hij het hebben wil. Op basis van zijn exclusieve talent krijgt hij toch zijn zin. Zo niet, dan kiest hij op een weinig sympathieke manier voor het machtsmodel. Door te dreigen en te manipuleren bereikt hij vaak alsnog zijn gewenste doel.

Het is voor journalisten geen reden hem links te laten liggen. Integendeel. Cruijff is immers dé voetballer. Ze scharen zich in groten getale achter hem en proberen bij hem in de gunst te komen en te blijven. In interviews zagen ze hem niet door, ook omdat hij dat simpelweg niet toelaat. Bovendien weten ze dat Cruijff aan zoveel touwtjes trekt dat ze hem toch weer nodig hebben. Een deel van de journalisten gedraagt zich als een beschermheer van Cruijff. Ze schrijven positieve stukken over hem en staan hem bij als tegenstanders in geval van nood een kopje kleiner moeten worden gemaakt. Niet iedere journalist loopt met hem weg, zoals Ben de Graaf van *de Volkskrant*: "Cruijff staat voor arrogantie, inhaligheid en betweterigheid."

En geld niet te vergeten, want daar is hij niet vies van. Cruijff wordt dankzij schoonvader Cor Coster een nog meer commerciële jongen. Coster is een doorgewinterde Amsterdamse zakenman zonder specifieke kennis van het voetbal. Zijn fortuin heeft hij vergaard door de handel in zilver, horloges en sieraden. Coster heeft snel door dat er geld te verdienen valt in het voetbal en hij wordt Cruijffs zaakwaarnemer. Voor de voetballer regelt Coster alle commerciële en financiële zaken en maakt Cruijff steeds meer bewust van zijn commerciële waarde. Op alle mogelijke manieren slaat Cruijff geld uit zijn naam en faam; zijn inkomsten uit publiciteitsstunts, reclame en andere nevenactiviteiten groeien aanhoudend.

Coster ziet met het klimmen der jaren steeds meer (geld)mogelijkheden in het topvoetbal. Met oud-Ajacië Piet Keizer en journalist Maarten de Vos zal hij in januari 1975 Inter Football oprichten. Een bureau dat op professionele basis spelers begeleidt. Steeds meer grote spelers zullen zich bij het voetbalmakelaarskantoor aansluiten: eerst van Ajax, later ook van het Nederlands elftal.

Wat het Nederlands elftal betreft: ook daar wil Cruijff het liefst het gebeuren regisseren, zowel binnen als buiten het veld. Bij de bondsbestuurders stelt hij hoge eisen ten aanzien van premies, verzekeringen en begeleiding. Bij de bondscoaches wil Cruijff op het gebied van tactiek en opstelling inspraak hebben.

Kessler is de enige bondscoach die zich niet zo gemakkelijk laat manipuleren door Cruijff. Het gebeurt wel eens, maar niet in die mate als zijn opvolgers dat zullen toestaan. Het is dan ook geen toeval dat Cruijff juist onder Kessler veelvuldig bedankt.

Voor de ontmoeting met Bulgarije op 22 oktober 1969 plant Kessler een trainingskamp van 15 tot 17 oktober in Holten. Het is een uiterst belangrijke interland, de winnaar heeft uitzichten op de eindronde van het wereldkampioenschap in Mexico. Een gedegen voorbereiding is derhalve belangrijk. De bondscoach verwacht iedereen op 15 oktober om 12.00 uur in Holten. Niemand uitgezonderd. Die dag begroet Kessler in hotel Hoog-Holten op het aangegeven tijdstip alle spelers, op één na en dat is Cruijff. Die heeft belangrijker zaken aan het hoofd. De vraag hoeveel enkellaarzen, hooggehakte schoenen et cetera hij zal inslaan, houdt hem meer bezig dan de vraag of Oranje het WK in Mexico gaat halen. Cruijff wil namelijk in december in Amsterdam een exclusieve schoenenzaak voor zijn vrouw Danny openen en is daarom op 13 oktober naar Italië afgereisd om schoenen in te kopen. Het stel bezoekt meerdere schoenenfabrieken en bestelt direct duizend paar schoenen. Als Cruijff twee dagen later om 20.50 uur voet zet op Nederlandse bodem, wacht een horde journalisten hem op. Nadat hij tegenover de pers diverse redenen – Italiaanse feestdag, dikke mist, niet opstijgende vliegtuigen en tegenzittend verkeer – heeft opgevoerd voor zijn te late aankomst, gaat hij naar het huis van zijn schoonvader en stelt zich van daaruit in verbinding met Kessler. Cruijff vertelt de bondscoach dat hij zijn uiterste best heeft gedaan om op tijd te komen, maar dat dat door onvoorziene omstandigheden niet is gelukt: “Ik geef toe dat ik fout ben geweest en zou het daarom jammer vinden als ik niet tegen Bulgarije wordt opgesteld. Maar het opbouwen van mijn maatschappelijke positie gaat nu eenmaal voor. Ik moet toch denken aan mijn toekomst en kan mijn financiële positie zekerder stellen door deze nieuwe zaak.” In de veronderstelling dat de kwestie daarmee is afgedaan, vraagt Cruijff: “Is het mogelijk dat ik mij een dag later bij de selectie voeg?” Kessler reageert woedend: “Allereerst ben je profvoetballer en geen zakenman. De datum van de training wist je ruim van tevoren en dus had je je stipt op tijd dienen te melden.” Hij laat Cruijff weten dat die zich ongelooflijk ongeïnteresseerd heeft getoond ten aanzien van het Nederlands elftal. “Dit is niet de instelling die we voor het Nederlands elftal nodig hebben. Het is geen scheermesjesclub, maar het Nederlands elftal. Je hoeft niet meer op de training te komen en je wordt ook niet opgesteld tegen Bulgarije.” Verbitterd legt Kessler de telefoon op de haak. Hij is zwaar teleurgesteld en verbolgen. De spelers van het Nederlands elftal zijn eveneens gepikeerd over de ongehoorde houding van de Ajacied. “Johan Cruijff is een geweldige voetballer, maar we zijn van mening dat hij zich heeft misdragen en met zo’n instelling op deze interland niet meer in onze ploeg past”, verklaart Van Hanegem. Ook het Nederlandse volk valt over Cruijff heen en spreekt van verraad, omdat hij Nederland in het uur van de waarheid in de steek heeft gelaten. Ajax-voorzitter Van Praag noemt het een schande: “Dit is een schandaal. Het is gewoon een onbeschofte strek van een vlegel.” De club, die het uiteraard prima vindt dat Cruijff niet meedoet, legt hem voor de vorm een boete op. Cruijff begrijpt niets van alle ophef: “Die wedstrijd is pas aanstaande woensdag. Een week later. Wat maken dan die paar uurtjes uit? Niets

toch zeker? Ik kan toch nog gemakkelijk meedoen voor die wedstrijd tegen de Bulgaren.” Kessler peinst er niet over en roept de niet-geselecteerde Willy van der Kuijlen als Cruijffs vervanger op. Het mag niet baten. Nederland-Bulgarije eindigt onbeslist en daarmee zijn de laatste illusies op deelname aan het WK in Mexico de grond ingeboord.

Dat Kessler Cruijff geen clementie heeft verleend, heeft nog een reden. Kessler is weliswaar onder de indruk van de buitengewone voetbalcapaciteiten van Cruijff, maar heeft ook zo zijn bedenkingen. Hij ziet Cruijff veelvuldig schitteren bij zijn club, terwijl hij in het Nederlands elftal zelden zijn grote vaardigheden toont. “Misschien komt dat doordat hij in Oranje minder goed wordt betaald”, zoekt de bondscoach als verklaring. Vooral het zelfzuchtige spel van de Amsterdammer zit de bondscoach dwars, iets waarin geen verbetering optreedt: “Zodra hij in het veld staat, vergeet hij de opdrachten. Cruijff is karakterologisch zoals hij voetbalt: zeer egoïstisch.” Ook Anderlecht-spits Jan Mulder laat zich negatief uit over het solistische spel van Cruijff, terwijl Rob Rensenbrink, de linkerspits van Club Brugge, door Cruijffs speelwijze eveneens niet tot zijn recht komt. Cruijff is duidelijk geen teamspeler. Kessler vermoedt dat Cruijff meer een clubspeler is dan iemand voor een vertegenwoordigend elftal. De bondscoach zet de jonge Amsterdammer geregeld de wacht aan en begin 1970 acht hij het niet uitgesloten dat Cruijff uit Oranje verdrongen gaat worden: “Je maakt het me moeilijk je op te stellen als je zo blijft spelen.” Het interesseert Cruijff echter geen biet of hij nu wel of niet wordt opgesteld. Liever niet, want hij is meer bezig met de centen dan met het Nederlands elftal: “In bijna niets meer in het voetbal stel ik een eer. Hier in Nederland drukken ze je wel herhaaldelijk op de plichten die je als prof hebt – op tijd komen, anders vlieg je eruit – maar ze betalen je er niet naar.” Het financiële aspect is van evident belang voor Cruijff. Bij Oranje ontvangt hij nauwelijks wat, maar loopt hij wel kans geblesseerd te raken. “Bij Ajax heb ik mijn inkomen. Die mogen van mij gebruikmaken. Bij het Nederlands elftal staat er te weinig tegenover om daar aanspraak op te mogen maken.”

Het is de voornaamste reden waarom Cruijff tussen 23 maart 1966 en 4 april 1971 slechts 12 keer uitkwam voor Oranje, dat in die periode 33 interlands afwerkte. Ajax verscheen in het genoemde tijdperk 229 maal binnen de lijnen (competitie, beker en Europacup) en Cruijff deed in 199 duels mee. Oftewel in 87% van de gevallen was hij van de partij. Bij het Nederlands elftal ligt dit percentage op 36%. De cijfers bevestigen dat Cruijff en Oranje geen gelukkige combinatie is.

Ajaciëden bepalen het doen en laten bij Oranje

Begin 1970 geeft Kessler te kennen zijn contract dat op 1 juni 1970 afloopt niet te zullen verlengen. Hij is het beu dat de belangen van de KNVB en sommige clubs niet parallel lopen. Door alle intriges en botsende belangen kon Kessler zelden over de sterkst mogelijke selectie beschikken. Vooral de club Ajax hangt hem de keel uit. De 55-jarige František Fadrhonc – een politiek vluchteling uit Tsjecho-Slowakije die in de jaren vijftig en zestig succesvol coach was bij Willem II, Sportclub Enschede en Go Ahead – wordt per 1 juli zijn opvolger. Fadrhonc staat bekend als een sociale en zachtaardige man. Voor zijn eerste interland – Nederland-Joegoslavië op 11 oktober 1970 – wordt hij direct geconfronteerd met een bekend fenomeen: bedankjes. Coen Moulijn trekt zich voor dit duel terug. De linksbuiten van Feyenoord heeft de indruk dat hij is uitgenodigd, omdat Keizer (wil niet) en Rensenbrink (competitieverplichtingen) niet mee doen. Hij voelt zich derde keus. De bondscoach heeft in eerste instantie ook nog met een wispelturige Crujff te maken die veelvuldig bedankt. Ook bij de debuutinterland van Fadrhonc ontbreekt Crujff. Hij is weer eens gebleeserd. Hij sukkelde al het gehele seizoen met allerlei blessures. In Ajax-kringen zijn twijfels gerezen of hij daadwerkelijk gekwetst is. Men verdenkt hem ervan blessures te simuleren om zo Ajax aan het einde van het seizoen voor een laag bedrag te kunnen verruilen voor een buitenlandse club. Zijn contract loopt in de zomer van 1971 af en op deze manier krijgt hij zelf het hoogst mogelijke voordeel bij een transfer. Tot een buitenlandse transfer zal het uiteindelijk niet komen. De grenzen in Spanje voor buitenlandse spelers blijven gesloten, waarna Crujff een zevenjarig contract bij Ajax zal tekenen.

Een contract met Oranje heeft Crujff niet en een maand na Nederland-Joegoslavië laat hij het Nederlands elftal opnieuw in de steek. Crujff meldt zich af voor het EK-kwalificatieduel met Oost-Duitsland op 11 november 1970. Mevrouw Crujff staat op het punt van bevallen en verwacht van haar man dat deze haar bij zal staan. De Amsterdammer grijpt dit verzoek met beide handen aan, hoewel hij uiteraard aangeeft graag zou hebben gespeeld. Nederland gaat met 1-0 ten onder en lijkt hierdoor andermaal een eindronde te gaan missen. Iets wat Crujff als muziek in de oren moet hebben geklonken. Vijf dagen na de interland is het wederom feest in huize Crujff als dochter Chantal ter wereld komt. De dag ervoor heeft de voetballer wel gewoon de competitiewedstrijd tegen NAC afgewerkt.

In de interland tegen Joegoslavië op 4 april 1971, cruciaal voor kwalificatie voor het EK, is Crujff er wederom niet bij. De reden van absentie is griep, waardoor hij ook het competitietreffen met FC Twente op 28 maart heeft moeten laten lopen. Clubarts Rolink liet na dat duel weten dat Crujff zeker nog een week onder de wol moest blijven, omdat hij 40 graden koorts had. De voorgeschreven rust was absoluut noodzakelijk, want anders zou de kans op een longontsteking bijzonder groot zijn. De bewering van Rolink blijkt met een korreltje zout te moeten worden genomen. Op het moment dat het Nederlands team in Split tegen Joegoslavië ten onder gaat, is Crujff in Amsterdam alweer een aantal dagen actief op

de training geweest. Sterker, op de dag dat Nederland definitief naast het EK-ticket grijpt, blijkt Cruijff, samen met vrouw en schoonvader, doodleuk een buitenlands tripje te hebben gemaakt. Cruijff had dit graag willen verzwijgen, maar verslaggever Theo Reitsma signaleert het drietal op zondagmiddag 4 april op Schiphol. "Om een privéreden", vertelt Cruijff. "Ik ben wel de grens over geweest, maar beslist niet naar Spanje." Dat blijkt een leugen. Barcelona-manager Vic Buckingham, de man die van 1959 tot 1961 en in 1964 de scepter zwaaide bij Ajax, dekt hem niet en stelt simpel: "Cruijff is inderdaad in Barcelona geweest." Cruijff blijkt wonderbaarlijk snel hersteld te zijn van de griep. Op 7 april is hij ook onderdeel van het Ajax-team dat Feyenoord in het bekertoernooi afroeft.

Pas na het EK van 1972 in België beseft Cruijff dat een WK zeer lucratief kan zijn, zowel in zakelijk als in sportief opzicht in de vorm van internationale erkenning. Prompt doet hij aan alle zes kwalificatiewedstrijden voor het WK van 1974 in West-Duitsland mee. Een niet onbelangrijk aspect is dat Coster hogere premies voor de spelers heeft bedongen. Tot september 1972 ontvingen de internationals bij verlies tweehonderd gulden per interland, iets dat Coster bespottelijk vond. Drie dagen onderweg zijn voor een fooi, met bovendien de kans op een ernstige blessure zonder dat er een goede verzekering was afgesloten. Dat kon volgens Coster niet langer. Hij regelt dat de spelers vanaf september 1972 een veelvoud van de tweehonderd gulden beuren: 2000 gulden bij winst, 1000 gulden bij een gelijkspel, 750 gulden bij verlies, 1500 gulden voor een oefenwedstrijd (ongeacht het resultaat), 100 gulden per dag zakgeld en 100 gulden voor centrale trainingen. Dit kan een speler tot het WK 20.000 gulden aan premies opleveren, mits hij alle wedstrijden en trainingen meedoet en Nederland alles wint. Bovendien krijgt iedere speler bij het bereiken van de WK-eindronding 20.000 gulden en liggen de (verwachte) reclameopbrengsten tussen de minimaal 20.000 en maximaal 25.000 gulden per speler; oftewel spelers *kunnen* 65.000 gulden verdienen. De 65.000 gulden per speler moet via sponsoring voor een deel worden gedekt. De KNVB neemt daarvoor het bedrijf Boom-Ruygrok in de arm. Het uitgever- en drukkersbedrijf moet op zoek naar sponsors die geld in het Nederlands elftal willen stoppen. De verwachting is dat er vele miljoenen aan reclameopbrengsten zullen worden gegenereerd. De spelers tekenen een contract waarin wordt opgenomen dat ze tot 1 januari 1974 geen individuele reclame mogen voeren die de belangen van Boom-Ruygrok schaadt. Voor de spelers die nadeel van deze collectieve reclame ondervinden, zal een afzonderlijke regeling worden getroffen. Hun persoonlijke contracten zullen worden afgekocht.

De te verdienen 65.000 gulden is een absurd hoog bedrag. De Ajacieden, die in het verleden maling hadden aan het Nederlands elftal, willen nu graag meedoen. Toch zullen ze ook dan zelden schitteren in Oranje.

Dat ligt deels aan Fadrhonc. De meeste internationals spreken lachwekkend over de bondscoach en nemen hem niet serieus. Hij heeft geen overwicht, stelt zich als een gelijke op, geeft geen heldere instructies, komt verward over en wordt als een stroman van Cruijff beschouwd. Kessler zette de Amsterdammer regelmatig op zijn plaats, maar Fadrhonc geeft Cruijff alle privileges die hij zich wenst. Iets dat Cruijff stukken beter bevalt. In 1972 vertelt Cruijff in *Trouw* waarom hij in de periode onder Kessler zo vaak weigerde om voor Nederland uit te komen:

“Je moest bij wijze van spreken op Schiphol nog je verzekering afsluiten. Er was totaal geen organisatie; geen passende begeleiding. Daarom trok ik me voortdurend terug. Mijn houding heeft de relatie met Kessler niet verstevigd. Dat kon ook niet. Er werden wel resultaten van hem verwacht, maar hij ondervond van alle kanten tegenwerking. Is niet prettig. Maar afgezien daarvan, ik geloof toch niet dat onze karakters geklikt hadden. Een kwestie van verschillende mentaliteiten. Kessler heet een man van discipline, is dat ook. En een Nederlander is in het algemeen niet zo gesteld op discipline. Dat is op zich niet verwerpelijk. Hoeft ook geen bezwaar te zijn. Als er maar iets tegen het hanteren van discipline wordt gesteld. Maar dat was er niet. Nogmaals. Geen honorering, geen dekking, alleen problemen. Wat is discipline eigenlijk. Of wat voor effect heeft het? Er werd gezegd: je moet om half elf in bed liggen. Dat hoorde je dan aan en vervolgens zat je tot één uur op je kamer te kaarten.” Nee, Cruijff is blij van Kessler verlost te zijn. Geef hem Fadrhonc maar. Die doet niet moeilijk. Bij de Tsjech heeft hij de vrije hand en die staat zijn bemoeienissen – en van een aantal andere spelers – met de opstelling toe. Iets wat de sterspeler zelf ontkent: “Laat ik vooropstellen dat een bondscoach geen politieagent moet spelen. Dat kan niet. Hoeft ook niet, want we kunnen nu zelf ons levensritme bepalen. Fadrhonc stelt zich ook niet zodanig op. Hij verleent een grote mate van vrijheid. Wat tactiek en opstelling betreft, is Fadrhonc altijd een man van het laatste woord geweest. Hij beslist zelf. Oriënteert zich alleen bij de spelers. Maar het is niet zo dat een speler zegt hoe er gespeeld moet worden. Ik, of welke speler ook, kiest de samenstelling van de selectie niet.”

Dat is echter wel degelijk het geval. Fadrhonc heeft zelf een spelersraad samengesteld, bestaande uit Cruijff, Keizer, Van Hanegem en Rinus Israël, waardoor de Ajacieden en Feyenoorders het reilen en zeilen bij Oranje kunnen bepalen. Voor hen is het Nederlands elftal een soort van ontspanning geworden: een gezellig uitje, waarbij langdurig gekaart en een heerlijk borreltje genuttigd kan worden. Rensenbrink, een geboren Amsterdammer maar niet behorend tot de dominante klik Amsterdammers, ziet het met afgrijzen aan: “Onder Georg Kessler verliep alles te punctueel. De organisatie was te scherp, maar wat er nu gebeurt, slaat weer helemaal naar de andere kant door. Iedereen doet in het trainingskamp waar hij zin in heeft.” De Ajax-spelers zijn de nodige vrijheid en zeggenschap gewend sinds de autoritaire Michels Ajax in juni 1971 heeft verlaten en Ștefan Kovács er hun nieuwe trainer is. De Roemeense coach heeft sindsdien de touwtjes van het regiem wat laten vieren. Onder Kovács bepalen Cruijff en Keizer de tactiek en de opstelling, maar bij Oranje bemoeien ook andere Ajacieden zich hiermee. Het gevolg is dat voetballers van andere verenigingen weinig speelminuten maken. Bovendien beschermen de Ajacieden hun eigen teamgenoten. Ze slaan andere spelers in wedstrijden en trainingen soms demonstratief over door ze geen bal te geven.

De in West-Duitsland geboren en getogen Willi Lippens kan daarover meepraten. Als zoon van een Duitse moeder en een Nederlandse vader beschikt hij over een Nederlands paspoort en dat komt begin jaren zeventig uitstekend van pas als hij zich door voortreffelijk spel bij het Duitse Rot-Weiss Essen in de Oranje-kijker speelt. Fadrhonc nodigt hem uit voor de interland Nederland-Luxemburg op 24 februari 1971. Lippens, een getructe buitenspeler die gemakkelijk scoort en

vanwege zijn waggelende manier van lopen in Duitsland *Der Ente* wordt genoemd, staat tegen Luxemburg in de basis. Hij zal echter met weinig plezier terugkijken op het duel. Hoewel Lippens de openingstreffer produceert, krijgt hij die avond nauwelijks een bal toegespeeld. Na het met 6-0 gewonnen duel stelt Lippens dat zijn medespelers hem bewust links hebben laten liggen: "Ik werd te weinig in het spel betrokken. Ik heb sterk het gevoel dat ik werd genegeerd door Keizer en Cruijff." Cruijff reageert nonchalant op de aantijging: "Heeft hij minder ballen gehad? 't Is mogelijk: zelf kreeg ik namelijk meer ballen." Ook om een andere reden denkt Lippens met weinig vreugde terug aan zijn optreden in Oranje. In het trainingskamp en tijdens de wedstrijd noemt Van Hanegem hem voortdurend Donald Duck. De beschimping gaat hem door merg en been. In de busreis van Zeist naar het stadion krijgt Lippens het helemaal zwaar als de chauffeur per ongeluk de radio op een Duitse zender zet en Israël schreeuwt of die rot 'nazizen-der' uit kan. Lippens spreekt hem hierop aan, waarna Israël hem verwijt dat ook hij 'een halve nazi' is. Lippens is verbouwereerd en zal nooit meer terugkeren in Oranje. Zijn eenmalig optreden is een litteken dat hij de rest van zijn leven zal meedragen.

Niet alleen Lippens maar ook andere spelers voelen zich soms ongemakkelijk tussen de grote groep Hollanders. Onder Fadrhonc krijgen de voetballers met de grootste mond meestal hun zin en dat zijn de spelers van Ajax plus Israël en Van Hanegem van Feyenoord. Zo weigeren Van Hanegem tijdens Luxemburg-Nederland (17 november 1971) en Keizer tijdens Noorwegen-Nederland (12 september 1973) in te vallen. Dit wordt geaccepteerd door Fadrhonc. Maar als Epy Drost tijdens een training als 'ballenjongen' moet fungeren en daarover verhaal gaat halen bij Fadrhonc, raakt hij uit de gratie bij de bondscoach.

Drost speelt bij FC Twente, de club die eind jaren zestig en in de eerste helft van de jaren zeventig een uitstekende periode doormaakt. De coach is Kees Rijvers en die heeft vanaf 1966 aan een uitgebalanceerd team gebouwd. Hij haalde jonge en goedkope talenten elders, voegde ze samen met het al aanwezige talent en smeedde er een hecht geheel van. Begin jaren zeventig zitten geregeld meerdere Twente-spelers tegelijk bij de selectie van Oranje, maar ze worden volledig ondergesneeuwd door de westerlingen en hebben, net als de zuiderlingen, moeite met de harde westerse mentaliteit. Sommigen gaan eraan onderdoor. Zo bedankte Theo Pahlplatz eind jaren zestig voor het Nederlands elftal, omdat hij binnen de selectie als enige speler uit het oosten het mikpunt was. Toen het hem te gortig werd – Ajacied Wim Suurbier plaste in zijn soep – zei hij het Nederlands elftal vaarwel. De Twente-spelers kampen niet alleen met aanpassingsproblemen, ze hebben ook het gevoel niet voor vol te worden aangezien. De ene keer worden ze wel uitgenodigd en de andere keer niet; ze vliegen Oranje in en uit. Daar is Rijvers niet van gediend, want iedere keer moet hij zijn spelers na een interland mentaal opbeuren. In 1971 heeft Rijvers daarover een gesprek met bondscoach Fadrhonc. Rijvers eist geen basisplaats voor zijn spelers, maar wil wel dat ze voor langere tijd worden geselecteerd en niet voor één interland: eens international altijd international, is zijn mening. Rijvers heeft namelijk heel goed in de gaten wanneer zijn spelers worden geselecteerd: pas als de spelers van Ajax afzeggen. Fadrhonc is het met Rijvers eens, maar in de praktijk verandert er niets.

Voor ausputzer Drost geldt bovendien dat hij bij het Nederlands elftal op een verkeerde positie wordt neergezet. Dat maakt hem onzeker in de groep van mondige internationals. Bij FC Twente is de libero zeer nadrukkelijk aanwezig, maar bij het Nederlands elftal is hij daardoor een stuk rustiger en bescheidener. Toch gaat Drost bij Oranje een keer op zijn strepen staan. Tijdens een trainingspartijtje in de aanloop naar Griekenland-Nederland op 16 februari 1972 geeft Fadrhonc Drost de opdracht de ballen die spelers uitschieten op te halen. Dit gaat de Twente-speler te ver en hij stapt op de bondscoach af en vraagt hem op de man af: "Denkt u soms dat ik als ballenjongen naar Griekenland ben meegegaan?" Fadrhonc is hier niet van gediend en Drost ontvangt geen uitnodigingen meer, terwijl hij als voetballer een geweldige periode doormaakt bij zijn club. Uiteindelijk keert Drost terug in Oranje. Na anderhalf jaar afwezigheid start hij op 12 september 1973 tegen Noorwegen in de basis. Het is zijn negende interland, maar hij staat pas voor de allereerste keer op zijn eigen plek. Hij levert die dag een puike prestatie en in de kranten valt te lezen dat Nederland er in Drost een ausputzer van internationale klasse bij heeft. Drost lijkt de vaste libero van Oranje te worden, maar een invitatie voor het WK in West-Duitsland blijft achterwege. Hij is zwaar teleurgesteld, maar weet hoe het werkt bij het Nederlands elftal. De gevestigde orde bepaalt daar het doen en laten. Die willen hun ploeggenoten erin hebben en niet een buitenstaander.

Dat ondervindt Willy Brokamp ook tijdens de interland Oostenrijk-Nederland op 28 maart 1973. Voorafgaande aan het duel heeft Fadrhonc de MVV-spits toegezegd dat deze een helft mag spelen. Als Fadrhonc in de rust Brokamp te kennen geeft dat hij de geblesseerd geraakte Van Hanegem moet vervangen, lijkt hij zijn afspraak na te komen. Maar terwijl Brokamp zich speelklaar maakt, komt tegelijkertijd de Ajax-moot in actie. Ze houden in de kleedkamer een korte samenspraak en dringen vervolgens bij de bondscoach erop aan om clubgenoot Suurbier in plaats van Brokamp te laten invallen. Onderdanig schikt de bondscoach zich naar het tactische inzicht van de Ajax-elite. Het zet weinig zoden aan de dijk. Een ongeïnspireerd Nederland verliest met 1-0. Het te grote ontzag van de bondscoach voor de Ajax-vedetten is Brokamp een doorn in het oog. De Limburgse schutter ergert zich ook aan diverse andere zaken rond het Nederlands elftal. De voorbereiding voor een interland noemt hij een aanfluiting en de begeleiding van het nationale team is in zijn ogen een lachertje. Brokamp neemt het de bondscoach bovendien hoogst kwalijk dat die in Oostenrijk niet is opgetreden tegen een dronken lid van de popgroep The Cats. Die stoorde het Nederlands elftal in een belangrijke voorbespreking, viel de bondscoach regelmatig in de reden, maar werd niet verwijderd. Ook over de discipline van enkele Ajacieden is Brokamp slecht te spreken. De Ajax-spelers tonen meer belangstelling voor een partijtje kaart dan voor de voetbalwedstrijd. Fadrhonc heeft niet het lef om deze groep de wacht aan te zetten. Voor de daaropvolgende interland – Nederland-Spanje op 2 mei 1973 – selecteert hij liefst negen Ajacieden. Brokamp ontvangt ook een invitatie, maar laat weten niet te zullen komen omdat Fadrhonc zijn belofte in Oostenrijk niet is nagekomen. "Ik laat niet met me sollen", zegt hij. "Ik ben duidelijk achtergesteld." Tevens beseft Brokamp dat hij weer op de bank terecht zal komen, want hij heeft gezien dat Johnny Rep voor het eerst op de lijst van geselecteerden staat en dat is

tegen de verwachting in. De Ajacied verkeert al geruime tijd in een vormcrisis, terwijl Brokamp al maanden een schitterende vorm demonstreert en topscorer in de eredivisie is. Brokamp stelt dan ook simpel: "Ik vind dat ik geen genoegen met een plaats op de reservebank hoeft te nemen." Dat mag zo zijn, Cruijff en Keizer willen dat clubgenoot Rep zijn debuut in Oranje maakt. In de hem vertrouwde omgeving van het Olympisch Stadion en met veel Ajacieden om zich heen, is de kans op een geslaagd optreden bijzonder groot. En dat is goed voor het aangetaste zelfvertrouwen van de Ajacied. Fadrhonc gaat erin mee. De uitverkiezing van Rep is andermaal een duidelijk bewijs van de Ajax-invloed. "Onder deze omstandigheden heb ik er geen zin meer in", zegt Brokamp. "Ik wil graag voor Oranje spelen, maar dan moet men iedereen gelijke kansen geven." Fadrhonc begrijpt niets van Brokamps weigering: "En ik was van plan om Brokamp in de tweede helft tegen Spanje te laten spelen..."

Dick Ariese van *NRC Handelsblad* heeft het in de smiezen en maakt er voorafgaande aan de oefeninterland tegen Spanje melding van: "Hoe goed moet een profvoetballer, die toevallig niet bij Ajax op de loonlijst staat, voetballen om het Nederlands elftal te bereiken? Willy Brokamp komt de eer toe als eerste het binnensmondse gemopper te hebben verruild voor een openlijk en aan duidelijkheid niets te wensen overlatend protest. De protestant had ook Jan Jeuring kunnen heten. Of René van de Kerkhof. Of Willy van de Kerkhof. Of Theo Pahlplatz. Of Epy Drost. Wie graag een extraatje wil verdienen in het Nederlands elftal – de wedstrijdpremies, extra premies en dagvergoeding zijn immers de hoogste in Europa – doet er verreweg het verstandigst aan om eerst te proberen bij Ajax onderdak te komen. De verkiezing in het Oranje-team volgt dan min of meer vanzelf. Topclub Ajax bekleedt niet alleen binnen de krijtlijnen een unieke topositie. Ook buiten de krijtlijnen mogen de vindingrijke combinaties van de Ajacieden gezien worden. De macht van Ajax is zo groot, dat het bepaald niet alleen bij het afdwingen van kampioenschappen blijft. Soms lukt het al met enige praat vooraf (geval Brokamp), maar als het met praten niet lukt, blijven er voor de Ajacieden nog genoeg mogelijkheden over om tijdens de wedstrijden niet-Ajacieden het bos in te sturen. Gewoon geen bruikbare ballen geven, that's all. Jan Jeuring en René van de Kerkhof kunnen daar sinds de mateloos slechte interland tegen Oostenrijk met kennis van zaken over meepraten. Met uitzondering van doelman Van Beveren faalde daar in Wenen de volledige Oranje-ploeg, inclusief de Ajacieden Krol, Hulshoff, Haan, Suurbier en Keizer. Maar terwijl Jeuring, Mansveld, René van de Kerkhof en wisselspeler Willy van de Kerkhof voor de interland tegen Spanje achteloos terzijde zijn geschoven, mogen de vijf in Wenen falende Ajacieden zich zelfs verheugen in de welkome aanvulling van nog eens vier clubgenoten bij de selectie. De situatie rondom de samenstelling van het nationale elftal begint zo langzamerhand verdacht veel te lijken op die in het wereldje van de zesdaagsen. Wie niet in de blauwe trein zit kan zich bij wijze van spreken te pletter fietsen, maar zal toch nooit in de prijzen vallen. De mannen van de blauwe trein zullen onderling wel even bepalen hoe het geld zal worden verdeeld. Wie zo eigenwijs is om toch heel hard te fietsen, wordt volgens de ongeschreven wetten van de zesdaagse jungle spoedig in de kraag gegrepen en uit de wielen gereden."

De Ajacieden begrijpen niet dat anderen nijdig zijn dat ze ernaast staan. "Ik dacht dat Ajax zijn grote kwaliteiten wel bewezen had", merkt Ruud Krol op.

Ook Van Hanegem vindt dat anderen niet zo moeten zeuren: "Iedereen moet het bewijs maar leveren dat hij beter is. Noem mij nu eens iemand die kan zeggen dat hij beter is dan de speler die nu is gekozen. Voor mij kan niemand dat."

Cruijff benadrukt dat hij geen invloed op de bondscoach heeft uitgeoefend aangaande de opstelling: "Van zijn leven bemoei ik of de anderen zich niet met de opstelling. Daarmee zou je de deur alleen maar openzetten voor rotzooi onder elkaar." Het is een onzinpraatje, want Fadrhonc pleegt veelvuldig overleg met zijn sleutelspelers aangaande de opstelling. Van de negen Ajacieden zet hij er tegen Spanje acht in de basis. De Feyenoorders Van Hanegem en Israël plus PSV'er Van Beveren completeren de elf. "Ik sta er niet van te kijken dat de bondscoach dit heeft gedaan", zegt Van Beveren, die laat doorschemeren dat Fadrhonc zich wel degelijk door de Ajacieden heeft laten beïnvloeden bij het samenstellen van dit elftal. De vooraanstaande plaats die de spelers van de Amsterdamse club innemen bevalt hem niet. "Ajax levert wel negen spelers. Daar zit natuurlijk een gevaarlijke kant aan. Ze hebben een behoorlijke invloed." Desondanks staat Van Beveren ook in deze situatie onder de lat en is hij derhalve bij de invloedrijkste spelers de onbetwiste nummer 1: bij Van Hanegem, bij Israël, bij de Ajacieden en ook bij Cruijff. Van Beveren beseft dat: "Dat doet je wel wat, omdat je met je club PSV maar weinig of niets bereikt." Met acht Ajacieden en twee Feyenoorders bereikt hij wel iets: een 3-2 overwinning op Spanje.

Het onophoudelijke gemarchandeer met de selectie is illustratief voor de sfeer van onbehagen en besluiteloosheid, waarin de voorbereiding van Oranje op het WK van 1974 zich voltrekt. Fadrhonc stelt: "De problematiek hoopt zich op." Dat hij daar zelf de grootste veroorzaker van is, heeft hij echter niet door.

De KNVB ziet in dat Fadrhonc geen potten kan breken en wil hem lozen. De voetballers beseffen dat hun aangename leventje bij Oranje op de tocht komt te staan. Onder aanvoering van Cruijff verzet de spelersraad van het Nederlands elftal zich heftig tegen het voornemen van het bondsbestuur. Fadrhonc moet blijven, wensen Cruijff, Keizer, Van Hanegem en Israël. En Fadrhonc blijft omdat de bond dit viertal niet tegen de haren in wil strijken. De kans bestaat dat de ambitie bij het kwartet om Oranje naar het WK te voeren ernstig zal afnemen en dat is wel het laatste wat het bondsbestuur zich kan permitteren. Toch komt de KNVB enige tijd later met het alternatief dat Fadrhonc vanaf 1 juli 1973 tot en met het WK assistentie krijgt van Cor van der Hart. De oud-international moet Fadrhonc voor vreemde escapades met zijn selectie behoeden. Evenals Fadrhonc heeft Van der Hart geen grip op de vedetten. Beiden zitten bij wijze van spreken in de broekzak van Cruijff.

Dat geldt ook voor de bestuurders van de KNVB, waarmee Cruijff halverwege 1973 in de clinch komt te liggen. De aanleiding voor de ruzie is het wegstemmen van Cruijff als aanvoerder bij Ajax. Het overgrote deel van de Ajax-selectie heeft Keizer als nieuwe leider gekozen. In hun ogen heeft Cruijff in alles een te overheersende rol wat betreft tactiek, opstelling en media-aandacht. Cruijff voelt zich dermate gekrenkt dat hij Ajax, ondanks een doorlopend contract, de rug toekeert

en naar FC Barcelona wil vertrekken. In augustus 1973 komt hij tot overeenstemming met de Spaanse club. De KNVB wenst hier echter niet aan mee te werken, omdat Cruijff na het verstrijken van de transferperiode is gecontracteerd. Cruijff speelt dan zijn eerste troefkaart uit: "Geen medewerking, dan speel ik nooit meer in het Nederlands elftal." De KNVB bezwijkt voor deze regelrechte chantagepraktijk. Er komt een compromis: Cruijff is vanaf 1 december 1973 speelgerechtigd voor de Spaanse club en mag tot die tijd alleen vriendschappelijke wedstrijden voor FC Barcelona spelen. Tevens moet hij in de tussenliggende periode uitkomen voor het Nederlands elftal, dat nog een paar belangrijke kwalificatiewedstrijden voor de boeg heeft. Dan grijpt Cruijff naar een tweede troefkaart en gebruikt het Nederlands elftal wederom als breekijzer. Hij voert aan dat hij door het spelen van alleen oefenwedstrijden te veel wedstrijdritme mist, waardoor hij niet optimaal kan presteren voor de wedstrijden van Oranje. De bond gaat in oktober 1973 andermaal door de knieën, omdat op 18 november het beslissende WK-kwalificatieduel tegen België op het programma staat. Cruijff krijgt dispensatie om vanaf eind oktober in competitieverband uit te komen voor Barcelona, waarna hij half november met Oranje aantreedt tegen de Belgen. Dat duel eindigt in 0-0 en daarmee plaatst Nederland zich voor het WK in West-Duitsland.

Na de enigszins gelukkige WK-kwalificatie vindt de KNVB dat er meer verandering moet plaatsvinden. De bondsbestuurders willen Fadrhonc het liefst zijn congé geven. Ze staan daarin niet alleen. Van Beveren heeft in oktober 1973 in *Vrij Nederland* de situatie onder Fadrhonc geschetst: "De groep bepaalt het tempo waarin getraind moet worden. Als Fadrhonc zegt: 'Jongens, we gaan een partijtje koptennis doen', dan is er altijd een groepje dat zegt: 'Dokter, bij onze club doen wij het altijd zittend.' Dan gebeurt het zittend. Als Fadrhonc zegt: 'We gaan met drie man een aanval opzetten en dan afronden', dan zijn er altijd wat spelers die zeggen: 'We doen dat bij de club altijd met zijn vieren.' En dan gebeurt het met vier man." Hij gaat verder: "Je hoort drie dagen niets anders dan: 'Ik ben zo moe. Ik ben kapot.' Ik sta bij PSV bekend als een slaper, maar zoals ik bij het Nederlands elftal slaap, dat slaat alles. Ik ben een voorstander van trainingskampen als voorbereiding op wedstrijden, maar niet zoals het bij het Nederlands elftal is geregeld. Als ik op maandagmorgen naar Zeist kom, dan moet ik 's avonds bij het naar bed gaan weten waarom ik van huis ben, waar ik naar toeleef. Dat element mis ik volledig in Zeist. Ik kan nu al vertellen wat we op maandag om drie uur en dinsdag om tien uur doen als we op een woensdag moeten spelen. Je wordt door de bondscoaches niet in de wedstrijdsfeer gebracht. Er is geen afwisseling. Er wordt niets anders gedaan dan slapen, eten, drinken en kaarten. Het is een enorme sleur."

Van Beveren is niet de enige die ziet dat het onder Fadrhonc niets is, ook Barry Hulshoff ergert zich kapot aan de bondscoach. Half december 1973 haalt de *Ajacië* in *Krant*, het blad van de School voor Journalistiek, en in *Vrij Nederland* uit naar 'zenuwpees' Fadrhonc: "Fadrhonc zou het liefst twee weken in het trainingskamp zitten, voornamelijk om zichzelf op te peppen. Ik heb het gevoel dat de trainingskampen er eerder voor hem dan voor de spelers waren. Hij wordt met de dag zenuwachtiger en naarmate de wedstrijd nadert kun je geen zinnig woord meer met hem wisselen. Hij is dan één brok zenuwen en alleen door onze eigen

ervaring hebben we het voor die belangrijke kwalificatiewedstrijd tegen België een beetje kunnen oplossen.”

Dan blijkt dat Van Hanegem en nog een paar spelers de mening van Hulshoff delen. Cruijff daarentegen wil dat Fadrhonc blijft, hij heeft het immers voor het zeggen bij de Tsjech en voelt zich daarbij als een vis in het water. Op 7 januari 1974 komen alle internationals, op Cruijff, Israël en Rensenbrink na, tezamen op een bijeenkomst van de Vereniging van Contractspelers (VVCS) in Hotel Smits te Utrecht. Naast voorzitter Roel Wiersma en secretaris Karel Jansen van de VVCS is ook Cor Coster aanwezig. Hij vertegenwoordigt de afwezige Cruijff en is tevens vertrouwenspersoon van diverse spelers. Naast onderwerpen als reclamezaken en de sponsoring staat de positie van Fadrhonc op de agenda. Hulshoff, Van Hanegem en Van Beveren voeren oppositie tegen diens aanblijven, maar na een urenlange discussie krijgen ze te weinig mensen achter zich om hem af te zetten. Fadrhonc mag aanblijven, maar wordt uiteindelijk toch in een ondergeschikte positie gemanoeuvereerd als hij Michels als teammanager boven zich krijgt. In de voorbereiding op het WK en gedurende het toernooi zal de Barcelona-coach als supervisor optreden. In tegenstelling tot Fadrhonc heeft Michels wel gezag over de spelers, terwijl hij invloed op de opstelling niet toelaat. Cruijff bekleedt vanzelfsprekend een uitzonderingspositie. Michels is eindverantwoordelijk, maar Cruijff bepaalt wat er op het veld gebeurt. Ondanks Michels' overwicht op de groep, lukt het ook hem niet het eeuwige gekibbel over geld naar de achtergrond te laten verdwijnen. Zo eisen negen Ajax-spelers begin februari een hogere vergoeding tijdens het WK dan dat de KNVB voorstelt. De premie tijdens het WK zal bij het bereiken van de finale slechts 25.000 gulden bedragen. Voor dat bedrag wensen de Ajacieden hun voetbalschoenen in West-Duitsland niet aan te trekken. Wordt het bedrag niet verhoogd, dan zullen ze een boycot over het WK uitspreken. Zover komt het niet. Ze binden in, maar tot het laatste moment blijft het onrustig. Pas één dag voor het vertrek naar West-Duitsland worden de spelers en de bond het eens over de premie: 18.800 gulden in de eerste ronde, 22.300 gulden in de tweede ronde en nog eens 22.300 gulden bij het bereiken van de finale.

In februari 1974 heeft Cruijff van zijn voormalige clubgenoten het verwijt gekregen dat hij tijdens het WK een hogere premie zal ontvangen dan de andere spelers. De superstar ontkent dat in alle toonaarden en pareert dat door te vertellen dat de recette tijdens het WK maar een schijntje bedraagt van zijn neveninkomsten. Daar heeft hij gelijk in, want hij tekent in die maand een vorstelijk contract bij Philips. Tevens krijgt Cruijff het weer aan de stok met de KNVB, omdat hij weigert kleding van Oranje-sponsor Adidas te dragen. Hij heeft een langdurig contract met Puma. Uiteindelijk gaat de KNVB akkoord met Cruijffs eisen. In de oefeninterland tegen Oostenrijk op 27 maart 1974 speelt Cruijff voor het eerst in een aangepast Oranje-shirt. Alle spelers dragen de drie Adidas-strepen, Cruijff de twee strepen van Puma.

In die interland, die in 1-1 eindigt, blijkt dat Cruijff er niet beter door is gaan voetballen. Zijn collega's evenmin. Nederland slaat een modderfiguur, zelfs in die mate dat de trip naar West-Duitsland volgens de journalisten zonde van de reiskosten is. Journalist Jan D. Swart windt er in *Het Vrije Volk* geen doekjes om: “Wie